

דף צפייה עם ציון בעקבות הסרט הקצר "יגון"

שחר פרץ

18 לנובמבר 2024

1. פסקאות השוואה בין הסרט לספר

הסיפור הקצר "יגון" מאת אנטון צ'כוב עוסק בבדידות העגלון יונה פוטפוב בעיר הגדולה, ומבקר את החיים בה. לעומתו, הסרט "יגון" מאת יאיר אגמון מתאר את חייו של נהג מונית. בשני הסיפורים הגיבור מנסה לספר את דבר מות בנו לאנשים אותם הוא מסיע, שלרוב מתעלמים ממנו, אם באלגנטיות ואם באכזריות. בתשובתי אתייחס למספר תבחינים השונים בין הסרט, בסיפור עליו בוסס.

התבחין הראשון – **האנשים**. תחילה, דומה כאילו ישנו איזומורפיזם בין הדמויות בסיפור לאילו שבסרט – אם האישה הממהרת לכותל המתייחסת עליו באלגנטיות אך בביטול, המקבילה לחייל, וכן גם זוג השתויים בסרט שהתחלף בגיבן וחבריו, גם הם שתויים, בסיפור. אשליה זו נשברת מאוחר יותר; אך כן ישנם מספר אנשים שמופיעים רק באחד מן המקורות – הגזם עם הסכין מופיע רק בסרט (אדיב כלפי הנהג), בעוד החצרן והעגלון הצעיר מופיעים רק בסיפור. על המפגש בסיום הסיפור אפרט בהמשך. יש לציין כי האנשים בסרט נוהגים יותר באיפוק, אף כאשר בעלבונות, אז בצחוק, ולבטח ללא אלימות או קללות. בשני הסיפורים האנשים ממרחב רחב של מעמדות.

התבחין השני עליו אספר הוא **סיום הסיפור**. צ'כוב מסיים את הסיפור הקצר שלו בצורה מפתיע במיוחד (היא פואנטה) – השיח של יונה עם הסוסה. בשיח זה ביקורת נוקבת על החברה, לפיה יש בסוסה יותר אנושיות מבאנשים הרבים, שאף אחד מהם לא הקשיב ליונה. לעומת זאת, הסרט מסתיים בניתוק (כנראה בטעות) מתוכנית רדיו אליה הנהג התקשר, ודומני שמשמעותה יותר סימלית וגוררת עצב נוסף, ולבטח איננה מפתיע במיוחד, וכן (לכשעצמה) לא מעוררת ביקורת על אף גוף.

עולם הדיון שונה הוא כמעט לחלוטין. אמנם, שני הסיפורים מרחשים בשעת לילה מדוכדכת, ושניהם סובבים סביב כלי נסיעה, אך בכך תמו הדימויים – אחד מתרחש במאה ה-21, עם טלפונים, מכונות וטכנולוגיה, ומנגד הסיפור שמתרחש בכפור הרוסי במאה ה-19, כאשר שיא הטכנולוגיה הוא עגלה הנישאת ע"י סוס. גם המיקומים שונים – הסרט בישראל, על כל מגוון אנשיה ותרבויותיה, בעוד השני מתייחס לחברה הרוסית.

אחרונה, **הביקורת**. אפשר לראות בסרט מעין שאיפה לדור־קיום, ונסיון להציג מספר רובדים בחברה הישראלית, ולנסות לשלב זאת בצורה עקומה במעט עם העצב של הנהג. האדם האחרון שנוסע איתו, מהמעמד הנמוך ביותר (גוזם עצים), מקשיב לו ובוחר להשאיר את העודף. ניתן לפרש זאת כאילו רצה הכותב להעצים את המעמד הנמוך, ובמידה ורצה לעשות זאת – זה לא משתמע באופן ישיר. לעומתו, צ'כוב כלל לא מתייחס לדברים אלו. בסיפורו, כל האנשים גרושים באותה המידה – לא מאזינים לצרכיהם של האחרים, חסרי אмпפטיה לחלוטין, ובעלי התנהגות בהמתנית. ההשוואה בסוף לסוסה גוררת את המסקנה הזו אף יותר עמוק.

לסיום; הסרט והסיפור שונים בכמה מובנים – אנשים שונים, עולם דיון שונה, סיום שונה, וביקורת ומשמעות שונה. האחד מתרחש בישראל המודרנית, והשני מתרחש ברוסיה לפני שתי מאות. לסרט משמעות עקיפה, אם ישנה כזו, בעוד המסר של צ'כוב חזק וברור, ובוהק אף יותר בזכות הפואנטה. מספר דמויות זהות בתפקידן בין הסיפורים, אך רבות אחרות גם לא. רבים הדימויות והשינויים בין הסרט והסיפור.

2. מדוע בחר יאיר אגמון להפוך את דמותו של יונה העגלון, לדמות של נהג מונית ערבי?

לדעתי, יאיר אגמון בחר להפוך את דמותו של יונה לדמות של נהג מונית ערבית ממספר סיבות. גם סיבות הקשורות בתקופה, וגם כי הדמות משתלבת יותר טוב בקהל הישראלי;

הראשונה, היא שבישראל ישנה מעין "סטגימה" סביב האופי של נהג מונית ערבי – כמעין אדם נחמד, ממעמד נמוך ועם שפה לא תקינה, וככזה שנוהג לשוחח עם נוסעים. מרבית הישראלים (הם קהל היעד) עברו במונית בחייהם, עם נהג שהולם במדויק את סטגימה זו. אפשר והסטגימה הזו התאימה לאגמון במדויק – אדם, שמצד אחד דומה ליונה בטיב מעמדו, ומצד שני חביב בצורה שתקל על הקורא להתחבר אליו ואל רגשותיו. השימוש בדמות שהקורא מכיר את אופיה (בניגוד, לדוגמה, לעגלון, או אף לנהג אוטובוס שהשיחה איתו לרוב פחות קולחת) תעזור לקורא להבין על מה מדובר.

נוסף על כך, ייתכן ואגמון רצה לעורר דיון בנושא דו־קיום. להציג צד ערבי, שנעשה שנוא יותר בחברה על רקע האירועים באותה התקופה. אגמון גם משלב אישה שאקטיבית בנושא, ככל הנראה כדי למשוך תשומת לב אל הנושא.

לסיום, אפשר להעלות מספר סיבות בדבר החלטתו של יאיר אגמון בנושא. לדעתי, ההחלטה הראשונה היא הסבירה ביותר, שכן אני התקשתי למצוא מסר נוקב, חד או ברור בסרט.

3. כתיבה על חווית בדידות/ניכור

(אישית שאפשר לכתוב על דמות מופצאת – כן גם אעשה. זו אינה חוויה אישית שלי)

שלום. קוראים לי ישראל. אתקשה להגיד שאני דמות מיוחדת – גדלתי בפרס-חנה כרכור, במשפחה רגילה למדי. אבי היה מוכר בקיוסק הקרוב לבית, ואימי חייטת, במפעל מחוץ לעיר. גדלתי בבית טוב: לא עשיר, אך גם לא עני, זכיתי לחינוך הולם, ומעטים הדברים שחסרו לי בחיים באופן יוצא דופן. ועדיין, החיים שלי מרגישים כמו משא שמכביד רק יותר ויותר. כמו דבר עמוס, שאין מקום לפרוק אותו.

בבית הספר, היו דברים שהעיקו עלי. אם זה המורה שהיה מכה אותי מפעם לפעם, ואם זה מספר נערים שהיו צוחקים עלי בהפסקה. לא הייתי מיוחד, ולא התאכזרו אלי – אותו המורה היה מכה ילדים אחרים יותר משהכה אותי (מספר שנים אחר כך, גם פוטר) ולחבורה הארורה של הילדים הללו היו טרפים יותר קלילים ממני. יום אחד עברתי ליד הבית של בני, נער אחר שהיה בשכבה מתחת ויצא לי להכיר. הוא היה חלש ונמוך, ותהאכזרו אליו לעיתים קרובות. אמא שלו ישבה בביתם והרגיעה אותו. לי לא הייתה אמא כזו – אמי הייתה חוזרת בשעות מאוחרות, עייפה, וכאשר באתי איתה בעבור זוטות שכאלו, ביקשה שאסתדר עם הצרות של עצמי לבדי. לא הקלה עלי העובדה שחברים קרובים, גם לא היו לי.

החיים חלפו. אני לא ביסודי, וגם לא בתיכון. אני בן 30 עכשיו. אפשר לומר, שהאדם היחיד שעליו אני סומך היה מוני – חבר שהיכרתי בצבא. או ליתר דיוק, סמכתי – הוא מת בגיחה בלבנון. הצבא הייתה התקופה היחידה בה באמת הרגשתי שיש לי ליד מי ומה לפרוק. אבל הזמן הזה חלף, וכרגע עלי להתמודד לבדי עם תלאות היום־יום.

אני לא נושא משא כבד. מעולם לא טענתי כן. אבל, מוטב היה הדבר, שמדי פעם היה מישהו שמשחרר את ידי ממנו לכמה דקות, מאפשר לי לנוח לצד הדרך, ואז נותן לי להמשיך. החוסר באדם שאוכל לדבר עליו, אבל באמת לדבר, ולפרוק, ולשתף, לא סתם להחליף מילים חסרות טעם בשיחת חולין – הוא המכביד עלי. או לפחות ככה אני חושב.

לאחרונה, נזכרתי בסיפור "יגון" שקראנו בתיכון. אולי אינני סדיסטי, ואני מוצא סיבה להמשיך ולקום בבוקר, אבל אני מרגיש קווי מתאר רבים המחברים ביני לבין יונה. שנינו לא מוצאים אדם לשתף בו את חיינו. את שנינו, זה אוכל מבפנים.